

Közgazdaságtan

A vállalatok kínálata

Szalai László

A vállalat kínálata

- **Döntési faktorok**
  - Termelési **mennyiség**
  - **Értékesítési ár**
- **Korlátozó feltételek**
  - Technológiai korlátok → Termelési függvény
  - Gazdasági korlátok → Piaci feltételek, kereslet
  - A vállalati keresleti függvény a vállalat által meghatározott ár és az eladott mennyiség közötti összefüggést írja le
    - Ha csak egy vállalat van a piacon (monopólium), akkor a piaci és a vállalati keresleti függvények megegyeznek

A versenyző vállalat

- Tisztán versenyzői piacról beszélünk, ha:
  - A termékek homogének
  - A vállaltok száma elegendően nagy
  - Mindegyik szereplő piaci részesedése elegendően kicsi
  - A vállaltok **árelfogadó** magatartást tanusítanak
- Mindezek következménye, hogy a vállalat **folyó piaci áron** bármekkora mennyiséget értékesíthet
  - A vállalati keresleti függvény egy **vízszintes egyenes**
  - Ekkor kizárólag a termelési mennyiség lehet döntési faktor

A versenyző vállalat kínálata

- A vállalat nem hat a piaci árra, ezért a profitmaximum csak a kibocsátás változtatásával biztosítható

$$\max_Q \pi = pQ - TC(Q)$$

- A derivált első tagja a **határbevétel** (MR), a második a **határköltség** (MC)

$$\frac{\partial \pi}{\partial Q} = p - MC(Q) = 0$$

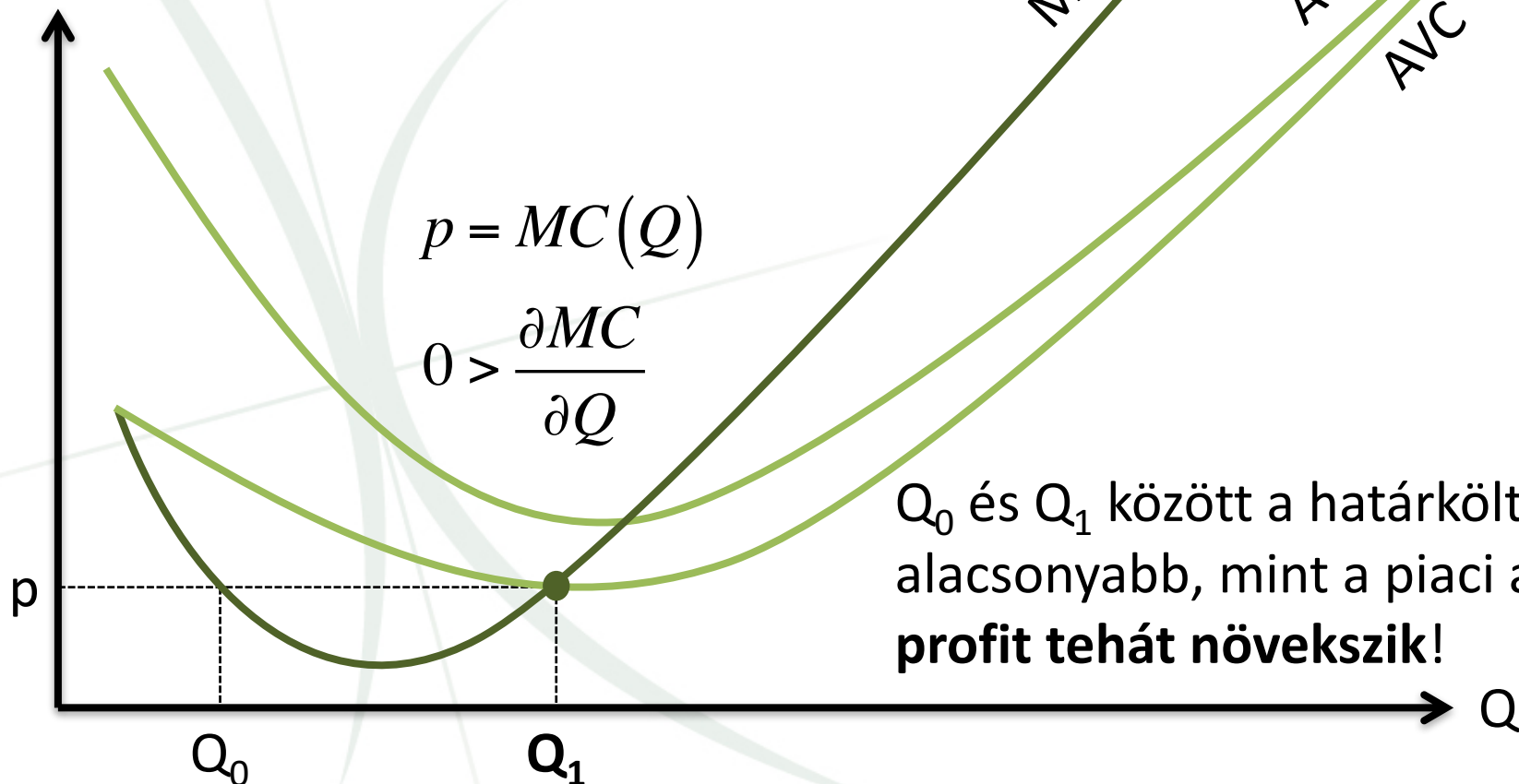
- A profit maximuma ott adódik, ahol a határbevétel megegyezik a határköltséggel

A versenyző vállalat kínálata

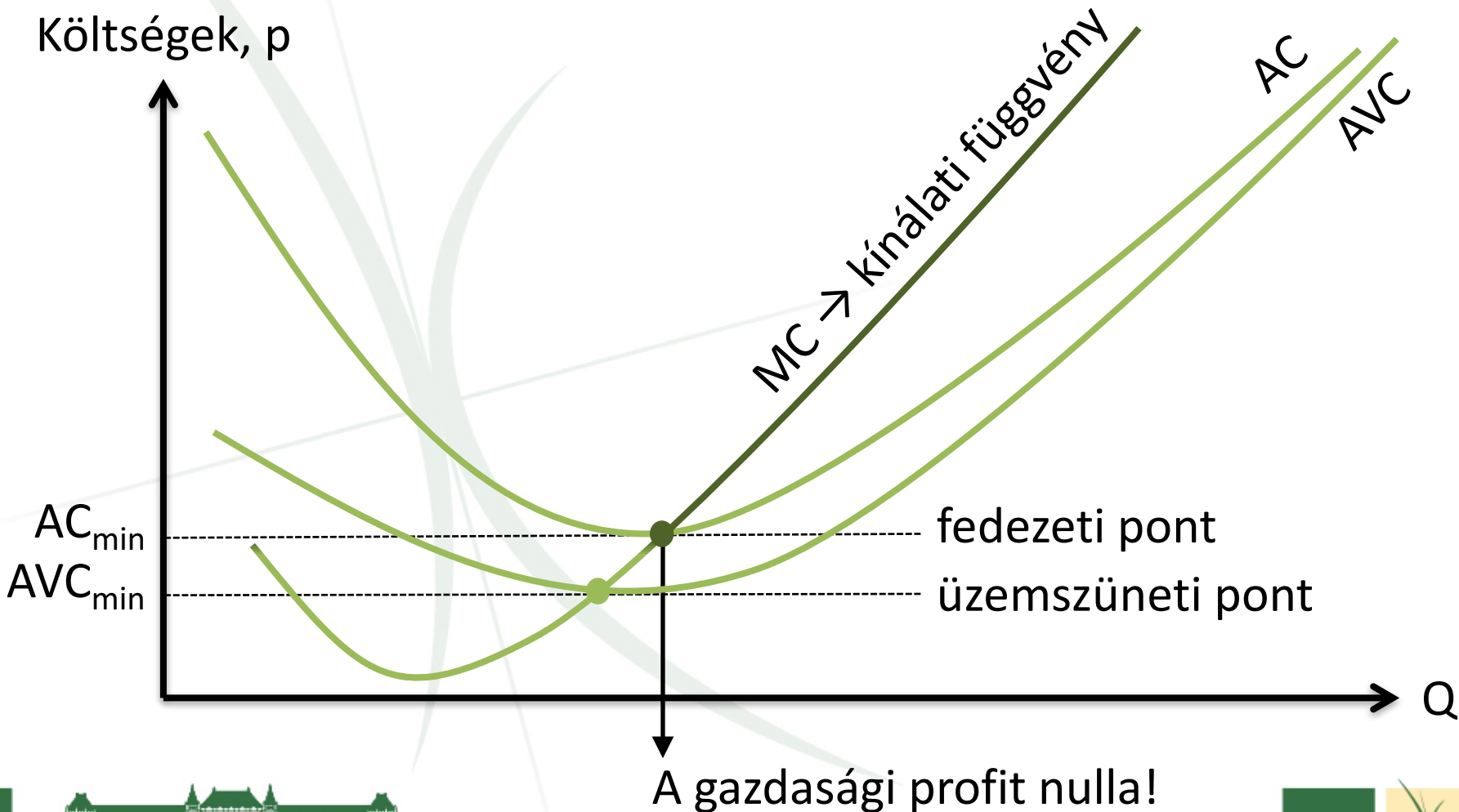
- Ha a határkölség-görbe két helyen is metszi a határbevételi görbét, akkor a profitmaximumot jelentő mennyiség a határkölség-görbe **emelkedő szakaszán** lévő ponthoz tartozik
  - Itt a második derivált negatív (**másodrendű feltétel**)
- A vállalat azonban nem támaszt kínálatot, ha a piaci ár nem fedezi a költségeket
  - **Rövid távon** $p < AVC \rightarrow$ **Üzemszüneti pont**
  - **Hosszú távon** $p < AC \rightarrow$ **Fedezeti pont**

A másodrendű feltétel

Költségek

A kínálati függvény

Ármeghatározó magatartás

- **Monopólium**

- A monopolista vállalat az adott termék egyetlen eladója
- Az értékesítési ár **NEM** piaci adottság
- A negatív meredekségű kereslet miatt az ár és az értékesített mennyiség csak ellentétesen mozoghat
  - Monopólium esetén a piaci- és az egyedi vállalati kereslet egybeesik

- **Profitmaximum**

$$\max_Q \pi = TR(Q) - TC(Q)$$

$$MR = MC \longrightarrow \text{elsőrendű feltétel}$$

Lineáris kereslet

- A határbevétel a teljes bevétel változási gyorsasága az értékesített mennyiség függvényében

$$p = a - bQ$$

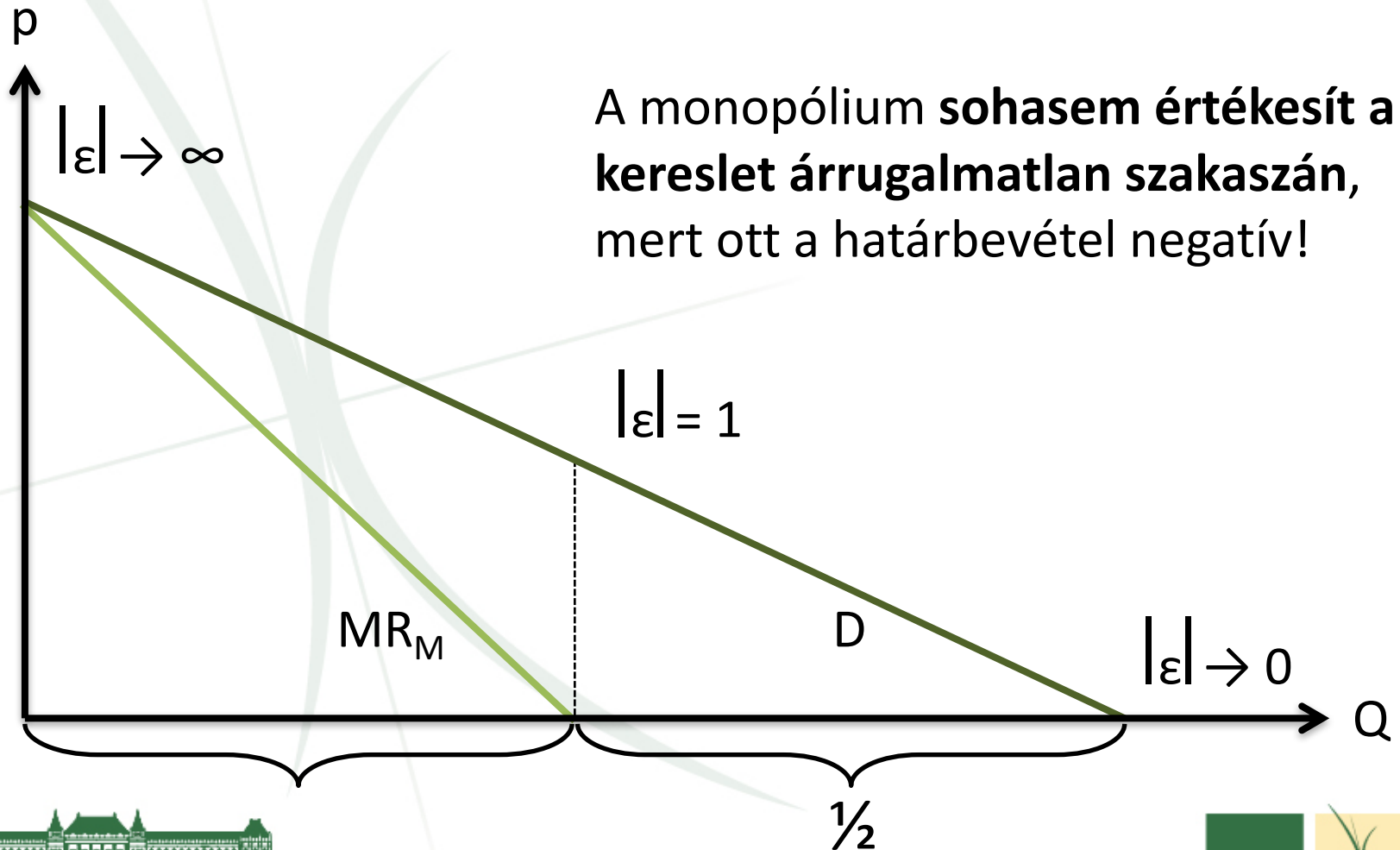
$$TR = pQ = aQ - bQ^2$$

$$MR = \frac{\partial TR}{\partial Q} = a - 2bQ$$

A határbevételi függvény kétszeres meredekségű!

- Mivel a monopólium egyedüli szereplő, ezért a határbevételi függvénye (MR_M) a **piaci** keresleti függvényhez képest kétszeres meredekségű

Lineáris kereslet

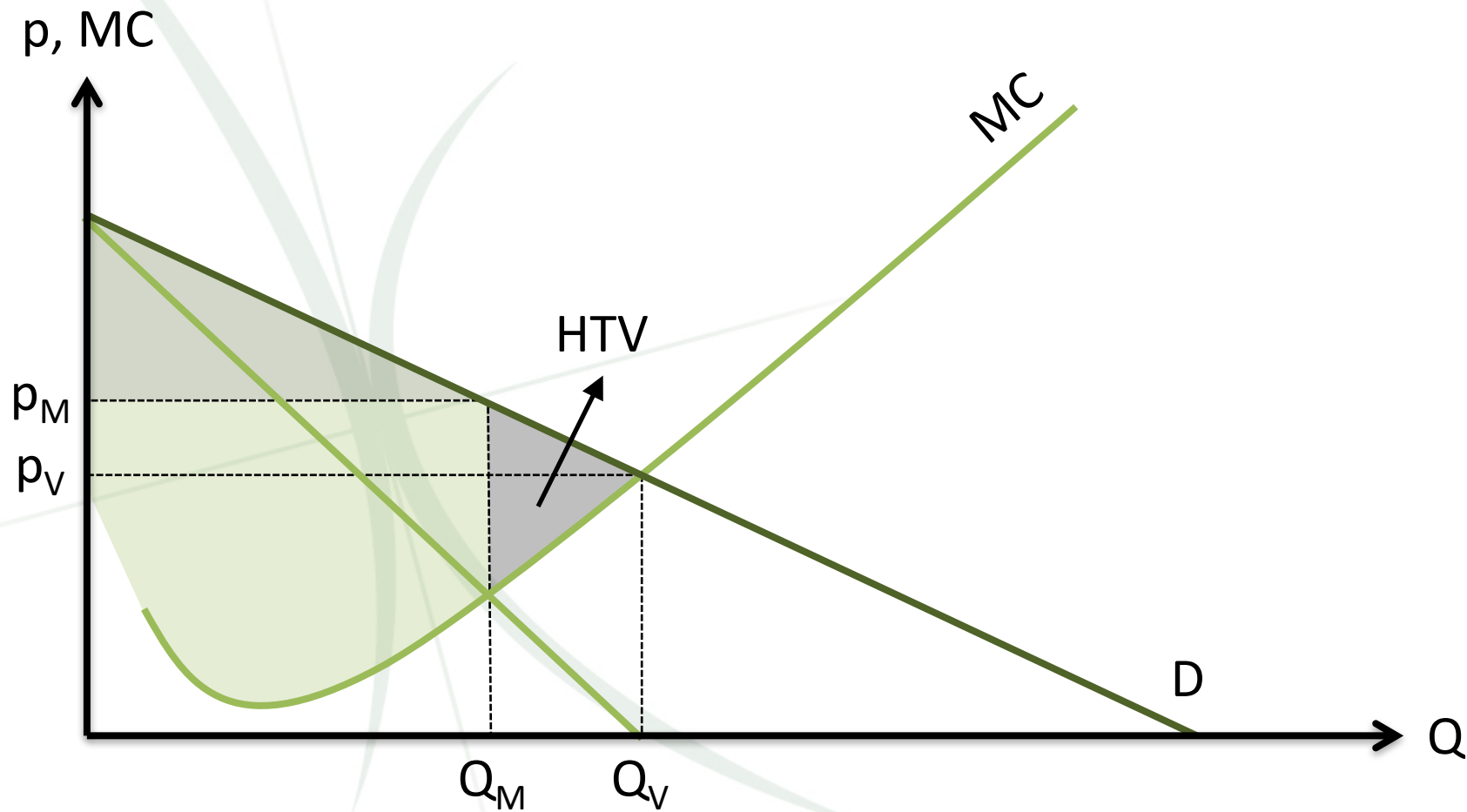

A monopólium sohasem értékesít a kereslet árrugalmatlan szakaszán, mert ott a határbevétel negatív!

Következtetések

- A kereslet rugalmatlan szakaszán a bevétel nő, ha
  - az ár növekszik
  - a mennyiség csökken
- A kereslet rugalmas szakaszán a bevétel nő, ha
  - az ár csökken
  - a mennyiség növekszik
- A fenti megállapítások páronként ekvivalensek
  - Mindegy, hogy az árat vagy a mennyiséget tekintjük döntési faktornak → Keresleti korlát

Holtteher-veszteség

Holtteher-veszteség

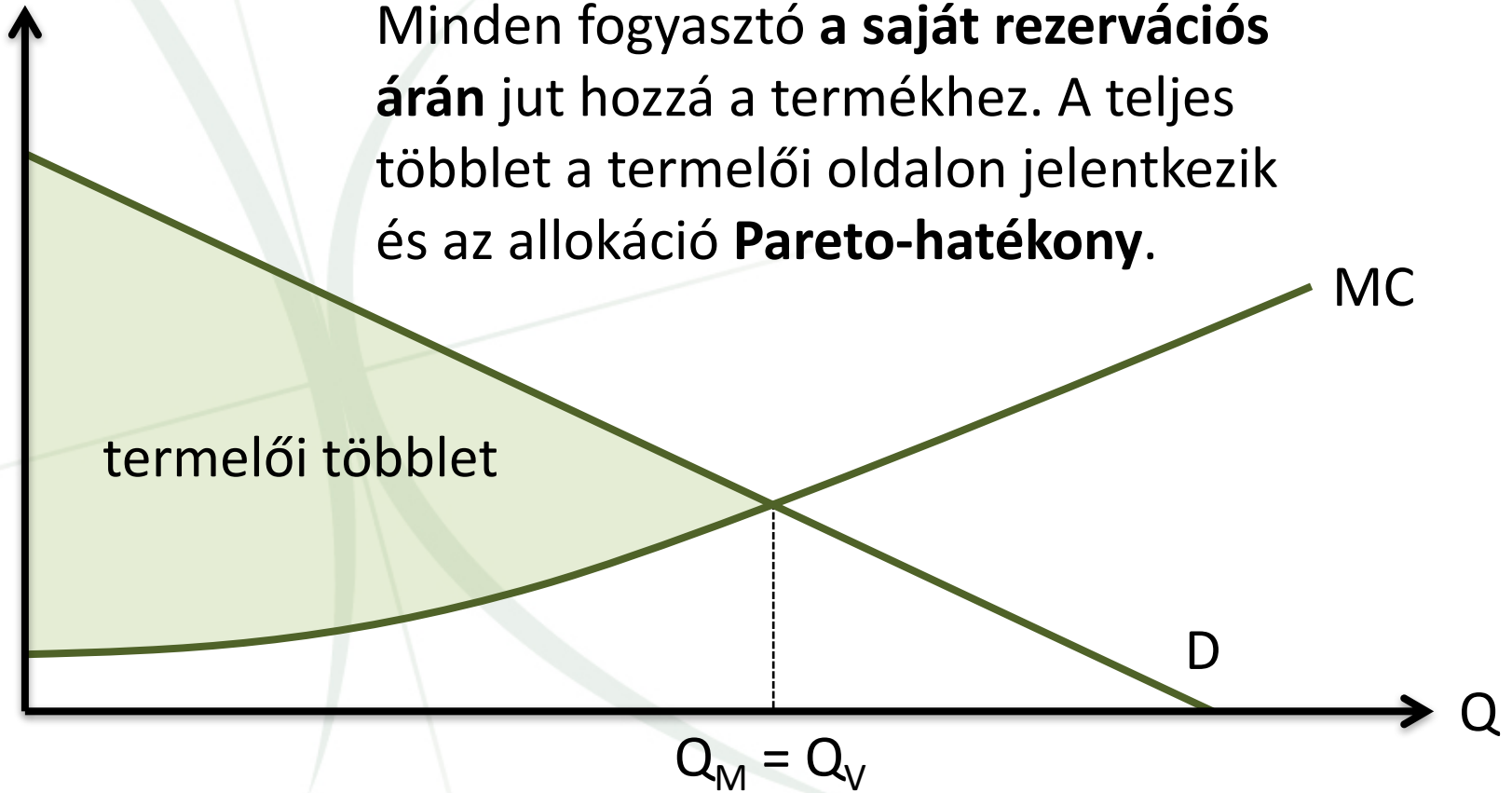
- A versenyző helyzetéhez képest a monopolpiacon
  - **alacsonyabb** az értékesített mennyiség
  - **magasabb** az eladási ár
    - Mivel versenyző vállalat a határkölségnek megfelelő áron értékesít, ezért a monopólium mindig magasabb árat szab meg, mint a határkölség → **Haszonkulcs!**
- A hatékonysági veszteség a monopólium létéből fakad → a profitmaximalizáló magatartás eredménye
- A monopólium **nem Pareto-hatékonny** struktúra

Árdiszkrimináció

- Alapprobléma
  - Ha a monopolista növeli a kibocsátást, azzal az összes piacra vitt termék ára csökken → Egységes ár
- Árdiszkrimináció → Különböző árak
  - **Elsőfokú** (tökéletes)
    - Az ár jószágegységenként és vevőnként változik (pl. árverés)
  - **Másodfokú**
    - Az ár csak jószágegységenként változik (pl. mennyiségi kedvezmény)
  - **Harmadfokú**
    - Az ár csak vevőnként változik (pl. diákkedvezmény)

Elsőfokú árdiszkrimináció

p, MC

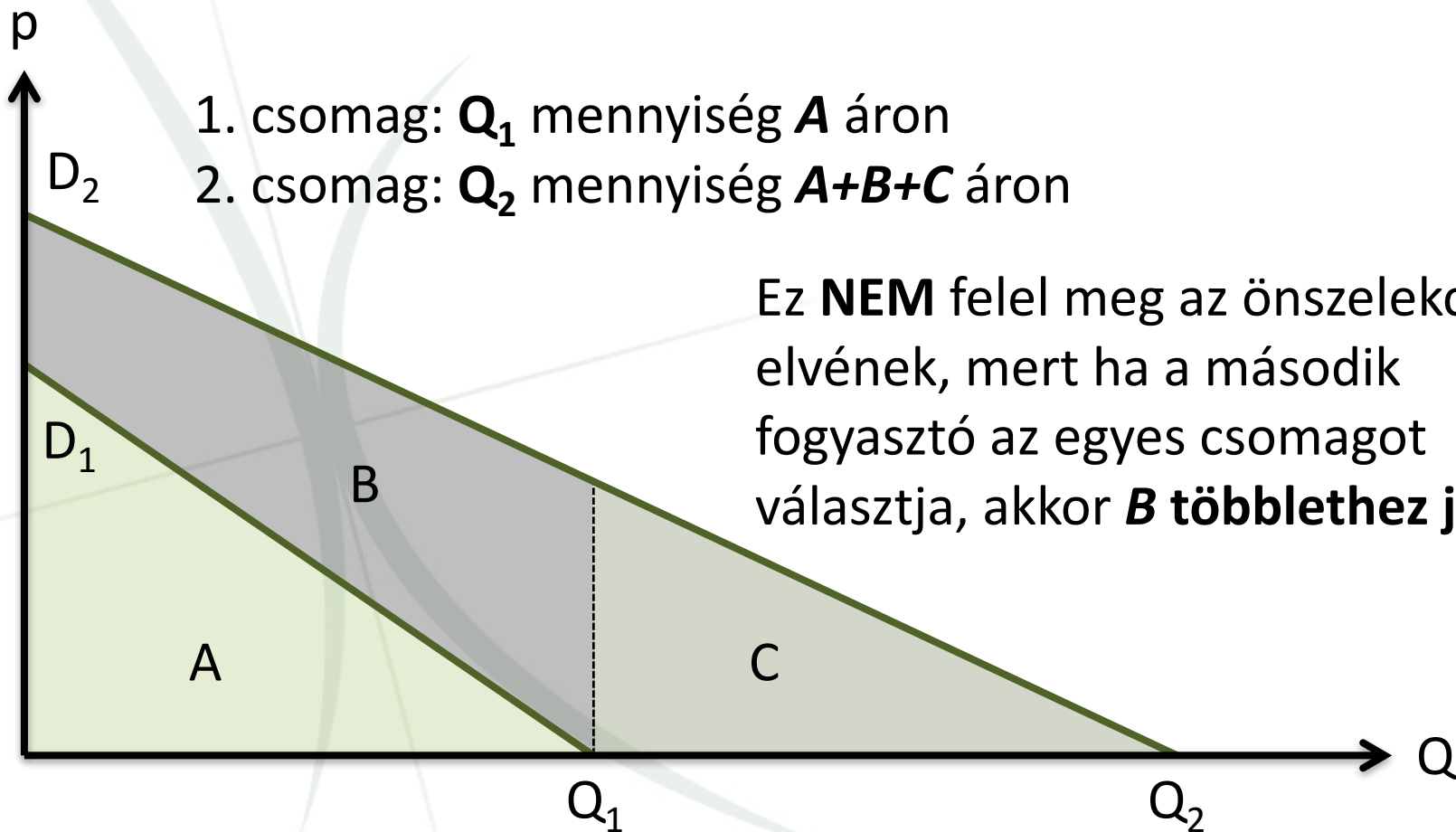

Másodfokú árdiszkrimináció

- **Nemlineáris árképzés**
  - A kibocsátás egységére eső ár a vásárolni szándékolt mennyiségtől függ
  - Most **nem** szükséges, hogy a monopolista egyenként ismerje a vásárlók fizetési hajlandóságát (keresleti görbéit)
  - Különböző ár-mennyiség csomagok → **Önszelekció**
    - Mennyiség helyett a **minőség** is lehet különböző
- A teljes fogyasztói többlet nem szerezhető meg

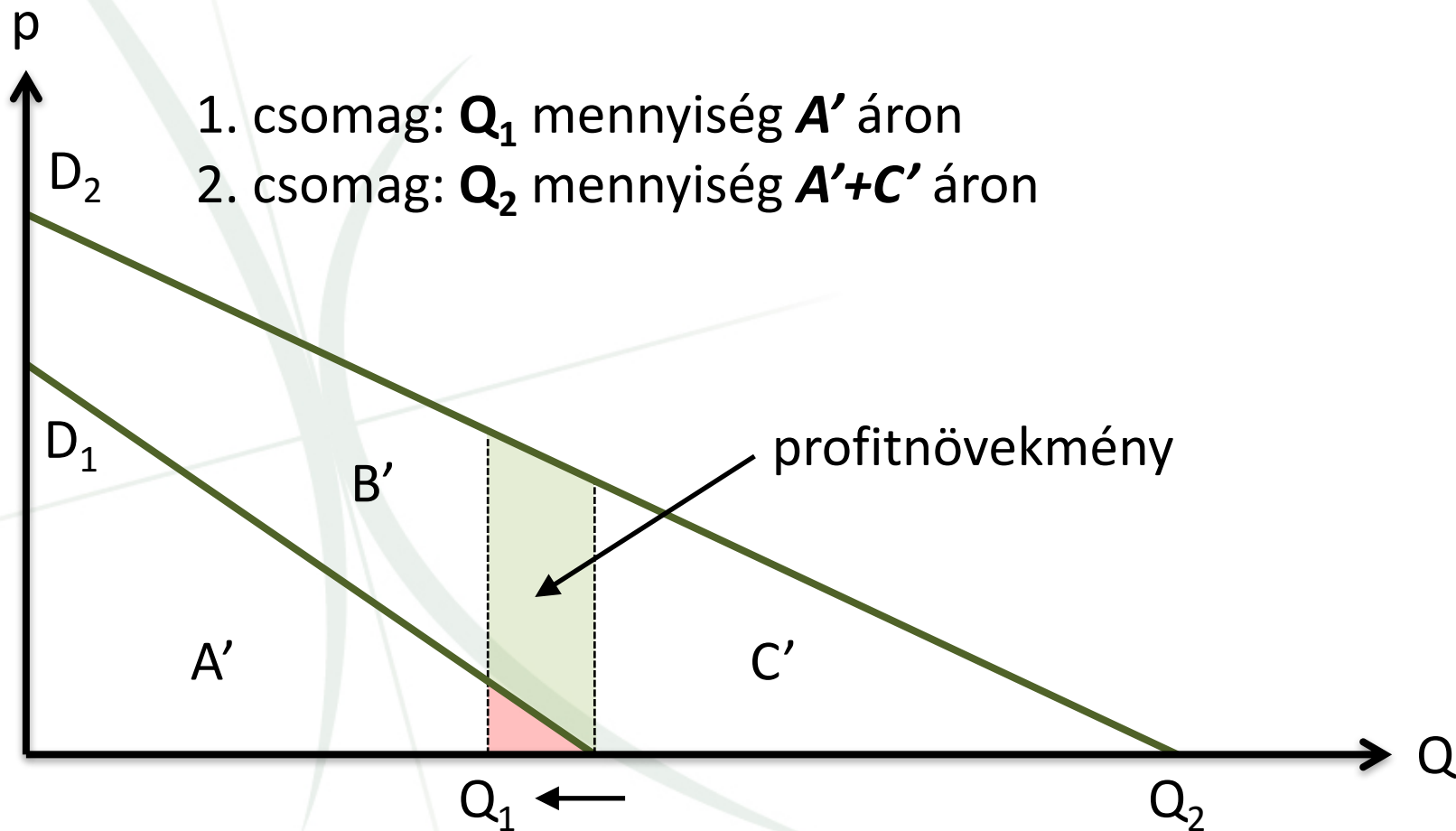
Önszelekció

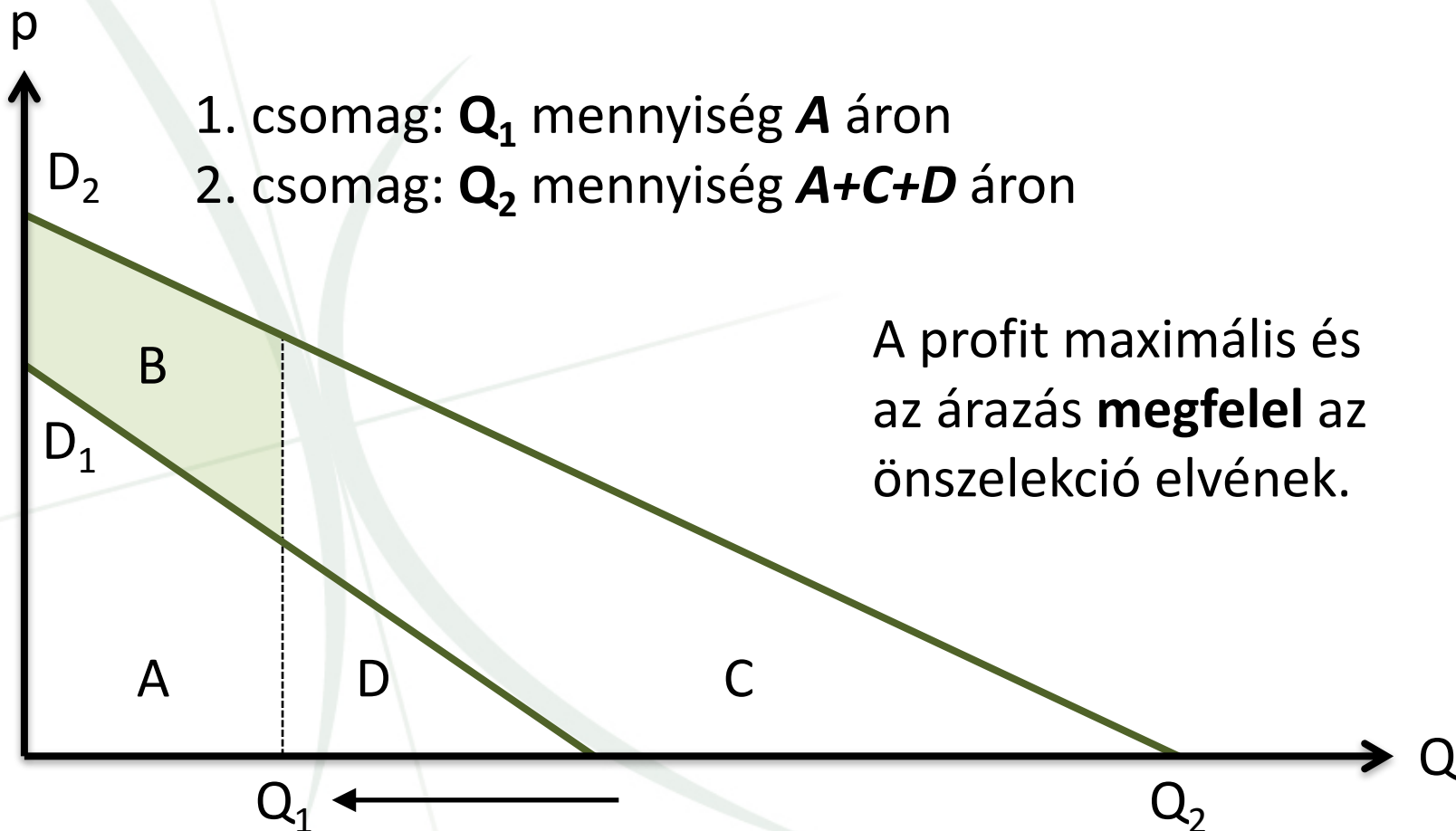
Önszelekció

- Kézenfekvő megoldás a második csomagot $A+C$ áron kínálni → Ekkor a második fogyasztó közömbös
- A monopolista B nagyságú többletről mond le
  - Ennek egy része azonban megszerezhető!
- Az egyes csomag méretét és árát csökkenteni kell
  - Ekkor csökken az egyes fogyasztótól megszerezhető többlet
  - De növekszik a második fogyasztó esetében
  - Ez addig folytatható, amíg a két hatás ki nem egyenlíti egymást

Önszelekció

Önszelekció

Harmadfokú árdiszkrimináció

- A monopolista az egyes fogyasztói csoportokat külön piacként kezeli
  - Feltétel, hogy meg kell tudni különböztetni a fogyasztókat
    - Pl. diákigazolvány, nyugdíjas-bérlet, stb...
- A profitfeltételnek minden részpiacon teljesülnie kell!

$$MC = p_1 \left(1 - \frac{1}{|\varepsilon_{p1}|} \right)$$

$$MC = p_2 \left(1 - \frac{1}{|\varepsilon_{p2}|} \right)$$

Ha $p_1 > p_2$, akkor $\varepsilon_1 < \varepsilon_2$

Az árrugalmasabb kereslethez alacsonyabb ár tartozik!